

YAPAY ZEKÂNIN ŞİRKET YÖNETİMİNDE YER ALMASINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER

Alkan Altaş*

Öz

Hızla gelişen teknoloji, birçok yeni kavramı hayatımıza katmakta, insanlığı büyük bir dönüşümün içine sokmaktadır. Teknolojinin hayatımıza kattığı önemli kavramlardan birisi de, kullanımı neredeyse tüm alanlarda yaygınlaşan yapay zekâdır. Yapay zekâyâ hukuksal bir kişilik atanıp atanamayacağı, yapay zekânın hukuken sorumlu tutulup tutulmayacağı güncel hukuki sorunlardandır. Bu kapsamda, öğretide köle, eşya gibi statülere kıyas yapan görüşlerle beraber elektronik kişilik ve tüzel kişilik benzeri yaklaşımlar da öne çıkmaktadır. Günümüzde şirketlerin yönetiminde yapay zekâdan faydalanılması, hatta yapay zekânın yönetici olarak atanması dahi gündemdeyken, yapay zekânın kişiliği ve sorumluluğu meselesinin netleştirilmesi ve kodifiye edilmesi gerektiği açıktır. Çalışmamızda yapay zekâ, kişilik ve şirket yönetimi kavramlarına değinilmiş, yapay zekânın sorumluluğu ve şirket yönetimindeki yeri tartışılmıştır. Bu bağlamda, yapay zekâyâ tüzel kişilik benzeri soyut bir elektronik kişilik atanarak bu yolla kişilik sahibi ve sorumlu kılınmasının isabetli olduğu, şirket yönetiminde de yapay zekânın yeteneklerinden en üstteki yönetici konumunda değil de yardımcı/danışman olarak faydalanılmasının makul bir yol olduğu görüşüne ulaşılmıştır.

* Bilişim ve Teknoloji Hukuku Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul, Türkiye | Information and Technology Law Student Masters With Thesis, Istanbul Medeniyet University, Istanbul, Turkey.

✉ alkan_altas@hotmail.com • ORCID 0000-0001-8809-9313.

✂ **Atf Şekli** | Cite As:ALTAŞ, Alkan: “Yapay Zekanın Şirket Yönetiminde Yer Almasına İlişkin Değerlendirmeler”, SÜHFD, C. 31, S. 3, 2023, s. 1357-1380.

✂ **İntihal** | Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

✂ Bu eser Creative Commons Atf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. | This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Anahtar Kelimeler

• Yapay Zekâ • Kişilik • Elektronik Kişilik • Hukuki Sorumluluk • Şirket yöneticisi

EVALUATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN COMPANY MANAGEMENT

Abstract

Developing technology adds many new concepts to our lives and puts humanity into a great transformation. One of the important concepts that technology has added to our lives is artificial intelligence, which has become widespread in all fields. Whether a legal personality can be assigned to artificial intelligence and whether artificial intelligence will be held legally responsible are current legal issues. In this context, approaches such as electronic personality and legal entity come to the fore, along with the views that compare statuses such as slaves and goods in the doctrine. Today, while the use of artificial intelligence in the management of companies and even the appointment of artificial intelligence as a manager is on the agenda, it is clear that the issue of the personality and responsibility of artificial intelligence needs to be clarified and codified. In our study, the concepts of artificial intelligence, personality and company management were mentioned, the responsibility of artificial intelligence and its place in company management were discussed. In this context, it has been concluded that it is appropriate to assign an abstract electronic personality like a legal entity to the artificial intelligence and make it responsible in this way, and that it is an acceptable way to benefit from the capabilities of artificial intelligence in company management as an assistant/consultant rather than in the position of the top manager.

Key Words

• Artificial Intelligence • Personality • Electronic Personality • Civil Liability • Company Director

GİRİŞ

Günümüzde teknoloji baş döndürücü bir hızla gelişmekte, toplumu her zaman geriden takip eden hukuk bu gelişime ayak uydurma konusunda geçmiş dönemlere kıyasla çok daha fazla zorlanmaktadır. Zorlayıcı konulardan birisi de bu teknolojinin günümüzdeki lokomotif konumunda bulunan yapay zekâdır. Artık hayatımızın neredeyse her alanında yapay zekâ sistemlerinin kullanılması ve dünyanın çeşitli ülkelerinde üretim, savunma, güvenlik

gibi birçok alanda yapay zekâyâ sahip robotların sahada görülmesi bir yana, bazı şirketlerde yönetsel konularda yapay zekâdan faydalanılması ya da yapay zekânın yönetici olarak atanması dahi söz konusu olabilmektedir. Yapay zekânın şirket yönetimine katılması hususu, yanında birtakım hukuki tartışmaları da getirecektir. Bu konuyu çözümlmek için öncelikle yapay zekâyâ sorumluluk yüklenip yüklenemeyeceği hususunun, bu husus hakkında konuşabilmek için de yapay zekânın kişilik probleminin çözülmesi ve bir statü tespiti yapılması gerekmektedir. Çalışmamızda bu bağlamda öncelikle yapay zekâ ve kişilik kavramlarına değinilecek, hukuki sorumluluk meselesi irdelenecek ve yapay zekânın şirket yönetiminde yer alıp alamayacağı hususları tartışılacaktır.

I. YAPAY ZEKÂ

A. Yapay Zekânın Tanımı

Yapay zekâ teknolojisi günümüzde neredeyse her alanda kullanılmakta, hayatımızın vazgeçilmez bir unsuru olma yolunda ilerlemektedir. Bankacılıktan eğitime, tarımdan sağlığa birçok sektörde görülmekte, bilgisayar, telefon, akıllı saat, akıllı araba ve benzeri envaiçeşit elektronik cihaz yoluyla günlük hayatlarımıza yoğun ve yaygın bir biçimde dâhil olmaktadır.

Birçok kavram gibi zekânın da üzerinde söz birliği edilmiş evrensel, kesin ve tek bir tanımı olmasa da, yapay zekâyâ değinmeden önce kısaca zekâ kavramına değinmek gerekebilir.

Türk Dil Kurumu zekâyı “İnsanın düşünme, akıl yürütme, objektif gerçekleri algılama, yargılama ve sonuç çıkarma yeteneklerinin tamamı, anlayış, dirayet, zeyreklik, ferâset”¹ şeklinde tanımlamakta olup zekâ genelde doğadaki canlıların bir kısmına, özelde de insanlara özgü bir yeti olarak bilinmektedir.

Alanının önde gelen akademisyenlerinin imzasını taşıyan derleme çalışmaya göre zekâ “birçok başka yetenekle de beraber, akıl yürütmeyi, planlama yapmayı, problem çözmeyi, soyut düşünmeyi, karmaşık fikirleri idrak etmeyi, çabuk öğrenmeyi ve tecrübelerden kazanım sağlamayı içeren oldukça genel zihinsel yeteneklerdir. Zekâ, salt olarak kitaptan öğrenme, dar akademik

¹ **Türk Dil Kurumu:** “Zekâ, insanın düşünme, akıl yürütme, objektif gerçekleri algılama, yargılama ve sonuç çıkarma yeteneklerinin tamamı, anlayış, dirayet, zeyreklik, feraset.” *Türk Dil Kurumu*, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 01.02.2023)

yetenekler kazanma, test çözme başarısı değildir. Zekâ, çevreyi kavramadaki daha geniş kapsamlı ve derin kabiliyetleri yansıtır.”²

Denilebilir ki basit anlamıyla zekâ, çeşitli bilgileri/verileri algılama, algılanan bilgiyi/veriyi işleme, anlamlandırma ve bununla ilgili bir çıktı sağlama işlevlerinin bütünüdür.

Gelişen teknoloji, normalde insana hasredilen zekâ melekesinin başka birimlere de yansıtılması düşüncesini ve çeşitli makinelerin, araçların, bilgi işleminin sağlanmasını getirmiştir. İşte tüm bu çabalar ve bu çabaların verdiği ürünler yapay zekâ teknolojisi kapsamında değerlendirilmektedir.

Yapay zekânın, *“bir insan tarafından yapıldığında o insandaki zekânın varlığını gösterdiği düşünülen davranışların bir makine tarafından yapılması,”³ “İnsan zihninin nasıl çalıştığını göstermeye çalışan bir teori”⁴* gibi insan eksenli tanımları yapılmaktadır. Yapay zekâ, canlı bir organizmadan yararlanmadan, tamamen yapay araçlardan oluşan, insana özgü davranışlar ve hareketler göstererek makinelerin çalışma sistemiyle çalışan teknolojik bir özellik olarak da tarif edilebilir.⁵

B. Yapay Zekânın Tarihçesi

Aslında yapay zekânın genel mantığının çok eski zamanlara kadar dayandığı da söylenebilir. Antik Yunan’da rüzgârlara hükmettiği söylenen Daedalus, yapay insan oluşturmaya çalışması ile bu düşünceye bir örnektir. Robotlar konusunda ilk çalışma yapan kişi olduğu düşünülen, 13. Yüzyılda yaşayan Ebu’l-İzz el-Cezeri, kısaca “Kitab-ülHiyel” olarak bilinen eserinde içlerinde otomatik kuş, otomatik yüzen kayak, otomatik su akıtma sistemi, filli saat gibi tasarımların da bulunduğu 300’e yakın makine ve sistemle ilgili bilgileri vermiş, bunları semalar halinde göstermiştir.⁶ Yine Leonardo da Vinci’nin mekanik bir

² LEGG, Schane / HUTTER, Marcus: “A Collections of Definitons of Intelligence,” Fron-tiers in ArtificialIntelligenceand Applications, Vol.157, 2007, s. 17-24.https://www.researchgate.net/publication/1895883_A_Collection_of_Definitions_of_Intelligence (Erişim Tarihi: 01.02.2023)

³ PİRİM, Harun: “Yapay Zekâ,” Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, C.1, S.1, 2006, s.84.

⁴ PİRİM, s.84.

⁵ SUCU, İpek / ATAMAN, Elif: “Dijital Evrenin Yeni Dünyası Olarak Yapay Zekâ ve Her Filmi Üzerine Bir Çalışma,” Yeni Medya Elektronik Dergisi, C.4, S.1, 2020, s.41.

⁶ AKIN, H. Levent: “Yapay Zekâ ve Robotlar,” Bilim ve Teknik Dergisi, C.4, S.41,2008, s.36. <https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf;jsessio>

şövalye formundaki robot tasarımına ilişkin çizimleri olduğu bilinmektedir.

Modern anlamda yapay zekâ ise rönesans ve aydınlanma dönemleri sonrasında yaşanan modernleşme ve sanayileşme çağıyla beraber, özellikle batı dünyasına hâkim olan pozitivist anlayış çerçevesinde insan düşünce sistemi ve mekaniğinin daha kapsamlı bir şekilde irdelenmeye başlamasıyla, görece daha yakın tarihlerde görülmeye başlanmıştır. 1884 yılında Charles Babbage, zeki davranışlar gösterecek mekanik bir makine üzerinde çalışmalar yapmış fakat istediği sonuca tam anlamıyla ulaşamamıştır. Shannon, 1950 yılında bilgisayarların da satranç oynayabileceğini iddia eden fikrini duyurmuştur.⁷ Yine aynı yıl, yapay zekâ için kilometre taşı sayılabilecek meşhur Turing testi gerçekleştirilmiştir. Bu test, bir makinenin düşünebildiğini söyleyebilmenin mantıksal olarak mümkün olup olmadığını sorgulamıştır. Bu testin önermesine göre makine, çeşitli ayırt edici parametreler kullanılarak hazırlanan testi geçerse zekâsı geçerli bir zekâ olarak sayılmaktadır.⁸

1957 yılında John McCarthy tarafından LISP (List Processing Language) adı verilen yapay zekâyâ yönelik fonksiyonel bir programlama dili geliştirilmiştir. 1970-1975 yılları arasında çalışmalar özellikle hastalık teşhisleri gibi konular üzerine yoğunlaşmış, bu alanda gösterilen başarılar da bugünkü yapay zekânın temelini oluşturmuştur. 1980'li yıllara gelindiğinde artık yapay zekâ büyük projelerde kullanılmaya başlanmış, gün geçtikçe kullanıcı odaklı çalışmalar geliştirilerek günümüzdeki geniş kullanım boyutlarına ulaşmıştır.⁹

Günümüzde yapay zekâyı, zayıf yapay zekâ ve güçlü yapay olmak üzere iki altı türe ayırmak mümkündür. Zayıf yapay zekâ, kendi kendisinin bilincinde olmayan, programcısının programı doğrultusunda

nid=I+GQ2F1K+84uMlcdGMx12fR+?dergKodu=4&cilt=41&sayi=578&sayfa=38&yzii d=244899(Erişim Tarihi: 01.02.2023)

⁷ YILMAZ, Atınc, Yapay Zekâ, 2. Baskı, Kodlab, 2020, s.13.

⁸ PINAR SAYGIN, Ayşe /AKMAN,Varol / ÇİÇEKLİ, İlyas:"Turing Test: 50 Years Later, Minds and Machines: Journal for Artificial Intelligence," Philosophy and Cognitive Science, C.10, S.4, 2000, s.465.
https://www.researchgate.net/publication/2435828_Turing_test_50_years_later(Erişim Tarihi: 01.02.2023)

⁹ YILMAZ, s.14.

hareket edip zekâ belirtisi olduğu kabul edilen çıktılar üretebilen yazılım ve donanımları ifade etmekteyken, güçlü yapay zekâ ise insanın yapabileceği bütün zihinsel faaliyetleri yakın gelecekte gerçekleştirebileceği iddia edilen, adeta şuur kazanmış sistemleri tanımlamaktadır.¹⁰Esas tartışmalı olan ve çalışmamızın konusuyla da ilişkili olan da güçlü yapay zekâdır. Güçlü yapay zekâ savunucuları insan beyninin tek başına düşünemeyen şuurlu olmayan unsurlardan oluşan, bir araya geldiklerinde düşünebilen ve şuur kazanan bir yapı olduğunu söyleyerek aynı fenomenin makineler için de geçerli olabileceğini savunmaktadır. Güçlü yapay zekâ karşıtları ise, bir makinenin ya da yazılımın asla biyolojik bir organizma gibi olamayacağını, his ya da idrak edemeyeceğini, dolayısıyla insanın şuurunu kazanamayacağını düşünmektedir.¹¹Bu tartışmadaki kimi görüşlere, aşağıda, yapay zekânın kişiliği tartışmaları bahsinde değinilecektir.

II. GENEL OLARAK KİŞİLİK KAVRAMI

Kişi kavramı etimolojik bakımdan şahıs, insan, kimse, sözü edilen varlık gibi anlamlara sahip olup, birçok yabancı dilde kişi sözcüğünün karşılığı olarak Latincedeki “persona” sözcüğünden türetilen sözcüklerin kullanıldığı görülmektedir.¹²

Persona'nın Latincede esas itibarıyla tiyatro oyuncularının oyun sırasında rolleriyle ilgili taktıkları maskelere denilmekte olduğu bilinmektedir. Çağdaş hukuk sistemlerinin atası sayılabilecek Roma hukukunda kişi kelimesinin karşılığı olarak hukuk hayatında rolü olan kimse anlamına gelen persona terimi kullanılmaktaydı. Roma'da bütün hukukun insanlar için oluşturulduğu (hominum causa omne iusconstitutum est) fikrinden hareketle, ancak insanların hak sahibi olacağını kabul edildiği bilinmekle beraber, hak ehliyetine sahip olabilmek için persona/kişi olmak yetmemekte, bunun yanında belli statülerden birine sahip olmak gerekmektedir. Bunlar; hürriyet (status libertatis), vatandaşlık (status civitatis), aile (status familiae) gibi statülerdi. Dolayısıyla örneğin köleler hürriyet statüsüne sahip

¹⁰ PİRİM, s. 85.

¹¹ PİRİM, s. 85.

¹² ERGÜN, Ömer: “Kişi Kavramı ve Çeşitleri,” Dicle Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dicle Adalet Dergisi, C.1, S.1, 2017, s. 3.

olmadıkları için modern anlayışla kişi sayılmamaktaydı.¹³ Görüldüğü üzere Roma hukukunda köle, hakkın öznesi olmaktan öte, bugünkü eşyaya benzer şekilde hakkın nesnesi konumunda tutulmuştur.

Geçmişte birçok medeniyet ve toplumda köleler gerçek anlamda kişi sayılmamaya devam etmiş, fakat tarihin akışı içerisinde bu durum neredeyse tamamen ortadan kalkmıştır. Günümüzde, hukuksal manada hak ehliyetine sahip olan varlıklara kişi denmekte, doğal olarak kişi denince akıllara insan gelmekte, köle ya da efendi ayrımı olmadan tüm insanlar kişi sayılmaktadır. Kişi kavramı, hak ve borçlara ehil olabilmeyi ifade etmekte iken, kişilik kavramı ise, kişi kavramını da içine alan ve kişinin kişisel değerlerinden oluşan bir bütün olarak anlaşılmaktadır.¹⁴ Dolayısıyla denilebilir ki hukuksal kişilik ve hak ehliyeti, pozitif boyutunda haklara sahip olma erkini, negatif boyutunda ise yükümlü/borçlu olma erkini dile getirmektedir.¹⁵

Kişi ve kişilik kavramı temelde bütünüyle insanla özdeşleşmiş olup Medeni Kanun madde 8 "*Her insanın hak ehliyeti vardır. Bütün insanlar haklara ve borçlara ehil olmada eşittirler.*" şeklindedir. Bunun yanında, tarihi süreç içerisinde sosyal ve ticari gereksinimler neticesinde soyut olarak hukuki bir varlık hasredilmiş tüzel kişiler ve tüzel kişilik kavramı da yaratıldığından, hukuk düzeninde gerçek kişi ve tüzel kişi şeklinde ikili bir ayrım olduğu kabul edilmektedir. Tüzel kişiler de hukukumuzda Medeni Kanun'un 47. maddesinde düzenlenmiştir: "*Başlı başına bir varlığı olmak üzere örgütlenmiş kişi toplulukları ve belli bir amaca özgülümlenmiş olan bağımsız mal toplulukları, kendileri ile ilgili özel hükümler uyarınca tüzel kişilik kazanırlar.*"

Tüzel kişi, kurucularından, üyelerinden, ortaklarından ve yöneticilerinden ayrı, bağımsız bir hak öznesi şeklinde tezahür etmekte olan bir kişiliktir. Hukuk düzeni tarafından verilen, doğal olmayan bir kişilik söz konusu olup, belirli bir amaca yönelmiş toplulukları temsil eden soyut kişiliktir de denilebilir. Dernekler, vakıflar, şirketler günlük hayatta sıklıkla karşılaştığımız tüzel kişilik örneklerindedir.

¹³ TAHIROĞLU, Bülent / ERDOĞMUŞ, Belgin, Roma Hukuku Dersleri, 7. Baskı, İstan-bul2011, s.136- 137.

¹⁴ ERGÜN, s.5.

¹⁵ SEROZAN, Rona, Medeni Hukuk Genel Bölüm Kişiler Hukuku, İstanbul 2011, s.381.

Gerçek ve tüzel kişiler dışında üçüncü bir kişilik türü şu an için yasal mevzuatta bulunmasa da, teoride elbette mümkün olup kanun koyucunun tasarrufundadır. Rona Serozan'a göre "Hukuki kişilik ve hak ehliyeti kavramları ile hak ehliyetinde eşitlik ilkesi aslında yasa koyucunun birer başlangıç savıdır, birer ilk önermesidir, birer kurgusudur (Postulat). Yasa koyucu kimlere ehliyet sahibi hukuki kişilik (persona) maskesini takacağını (hiç kuşkusuz sosyo ekonomik gereksinimlerin, çıkarların ve sınıfsal güç dengelerinin baskısıyla) kendisi belirler."¹⁶

III. ŞİRKET YÖNETİMİ KAVRAMI

Tüzel kişiliğin uygulamada en çok karşılaşılan görünümünden biri ticaret şirketleridir. Ticaret şirketleri, kurucularından, yöneticilerinden, organlarından bağımsız bir tüzel kişiliği haiz olup yöneticileri ise genelde gerçek kişilerden oluşmaktadır. Bununla beraber, hukukumuz yöneticinin tüzel kişi olmasına da izin vermektedir. (TTK 359/2) Anonim şirketlerde, esas sözleşmeyle atanmış veya genel kurul tarafından seçilmiş, bir veya daha fazla kişiden oluşan bir organ olan yönetim kurulu bulunmalıdır. (TTK 359/1) Görüldüğü üzere yönetim kurulu bir kişiden dahi oluşabilmektedir. Hükmün gerekçesinin, özellikle küçük şirketlerin yönetiminde esneklik ve kolaylık sağlamak olduğu düşünülmektedir.¹⁷

Yönetim kurulu, şirketin işletme konusunun ve amaçlarının gerçekleştirilmesi çerçevesinde gerekli her türlü iş ve işlemler hakkında karar almaya yetkilidir. Yönetim kurulunun, kendisine bırakılan bazı görev ve yetkileri genel kurula veya bir başka kişiye bırakması mümkün değildir. Bu türden yetkiler TTK md. 375'de sıralandığı gibi, TTK md. 367 ve 379'da da düzenlenmiştir.¹⁸

Yönetim kurulu üyelerinin özelliklerinin TTK md. 359'da sayıldığı görülmektedir. Buna göre, yönetim kurulu üyelerinin fiil ehliyetine sahip olması ve seçilme engellerinin bulunmaması gereklidir. Bunların dışında, şirket esas sözleşmesinde başka şartlar da öngörülebilecektir.¹⁹

Yukarıda değinildiği üzere, gerçek kişinin de tüzel kişinin de yönetim kurulu üyesi olması kanunumuzda mümkün kılınmıştır. Bununla birlikte, yönetim kurulu üyesi olarak tüzel kişinin atandığı

¹⁶ SEROZAN, s.382-383.

¹⁷ ERİŞ, Gönen, Ticari İşletme ve Şirketler, 3. Baskı, İstanbul 2017, s. 1906.

¹⁸ ÇELİK, Aytakin, Ticaret Hukuku, 8. Baskı, Ankara 2018, s. 194.

¹⁹ ÇELİK, s. 199.

hallerde, tüzel kişi tarafından belirlenecek olan bir gerçek kişinin de tescil ve ilan edilmesi gerekmektedir. (TTK 359/2)

Kısaca, şirketlerde yönetici ya da yöneticiler, ticaret şirketleri adına karar alan, alınan kararları uygulayan ve/veya uygulatan kişi ya da kişilerdir. Öğretide yöneticilerin, şirket adına karar alan ve onu icra yetkisine sahip olan veya imza yetkisi bulunan kişiler olduğu belirtilmektedir. Bu kapsama sorumlu müdür, genel müdür, genel müdür yardımcısı, ticari mümessil, ticari vekil, CEO, direktör, genel koordinatör gibi sıfatları taşıyanların dâhil olduğu kabul edilmektedir.²⁰

Uygulamada şirket yönetim kurulu ve yöneticileri genelde gerçek kişilerden oluşmakta, bu gerçek kişilerin de şirkete karşı hakları ve gerek hukuki gerek cezai sorumlulukları bulunmaktadır. Yöneticilerin hukuki sorumluluğu TTK'da düzenlenmiştir. Madde 553'e göre *"Kurucular, yönetim kurulu üyeleri, yöneticiler ve tasfiye memurları, kanundan ve esas sözleşmeden doğan yükümlülüklerini kusurlarıyla ihlal ettikleri takdirde, hem şirkete hem pay sahiplerine hem de şirket alacaklılarına karşı verdikleri zarardan sorumludurlar."* Görüldüğü üzere bu hüküm, yönetim kurulu üyelerinin dışında kurucuların, yöneticilerin ve tasfiye memurlarının sorumlulukları hakkında da geçerlidir. Hukuki sorumluluğun kusura dayanmakta olduğu da yine maddenin açık ifadesinden anlaşılan bir diğer husustur.²¹ Kanunun 369. maddesinde ise bu sorumluluğun tespitinde dikkate alınacak kıstas olarak *"tedbirli yönetici"* kavramı zikredilmiştir: *"Yönetim kurulu üyeleri ve yönetimle görevli üçüncü kişiler, görevlerini tedbirli bir yöneticinin özeniyle yerine getirmek ve şirketin menfaatlerini dürüstlük kurallarına uyarak gözetmek yükümlülüğü altındadırlar."*

Bu bağlamda mevzuat çerçevesinde yöneticiye yüklenen sorumluluğun *"objektif özen yükümlülüğü"* olarak saptandığı, yöneticinin tedbirli bir yönetici olarak gerekli özen ve dikkati gösterip göstermediğinin belirleyici kabul edildiği görülmektedir.

IV. YAPAY ZEKÂNIN KİŞİLİĞİNE İLİŞKİN TARTIŞMALAR

Bahsedildiği üzere hukuk düzeni hak ve borçlara ehil olmayı kişiliğe bağlamış, gerçek kişi ve tüzel kişi şeklinde iki kişilik tipi belirlemiş, sağ bir insan olmanın dışında kişilik sahibi olmayı ancak bir

²⁰ KARAHAN, Sami / DOĞRUSÖZ KOŞUT, Hanife, Şirketler Hukuku,2. Baskı, Konya 2013, s.792.

²¹ KAYIHAN, Şaban, Ticaret Hukuku, 7. Baskı, İstanbul 2019, s. 243.

amaca hizmet eden topluluk olmakla tanımlanan ve şirket, dernek, vakıf gibi somut örneklerle karşımıza çıkan tüzel kişilikle mümkün kılmıştır.

Yapay zekânın da bir kişilik teşkil edip etmeyeceği, yapay zekâ yüklenmiş robotların insan gibi sayılıp sayılmayacakları uzun yıllardır bilim ve felsefe dünyasında tartışılmakta, bilim-kurgu kitaplarına ve sinemalara konu edilmektedir.²² 1997 yılında “Deep Blue” ismi verilen yazılımın satrançta dünya şampiyonu Garry Kasparov’u yenmesi, son yıllarda üretilen sürücüsüz akıllı otomobiller, Boston Dynamics firmasının istikrarlı bir şekilde tasarladığı ve gün geçtikçe insan aktivitelerine daha çok yaklaştığı görülen robotları gibi gelişmeler bu tartışmanın hep sıcak kalmasını sağlayan örneklerdendir. Yine çok yakın bir zamanda üretilen, Siri ve Alexa türü sanal asistanlara benzeyen fakat kullanıcıların girdilerine doğal, gerçek insan cevaplarına benzer cevaplar veren, buna ilaveten gerçekçi ve başarılı makaleler de yazabilen ChatGPT gibi yenilikler, teknoloji dünyasını heyecanlandırmıştır.²³

Yapay zekâ savunucularından Amerikalı bilim insanı Daniel Dennett, sadece canlı tasarımların zihin oluşturabileceği düşüncesini eksik ve hatalı bulmakta, bilincin sadece doğan ve gelişen tasarımlara ait bir hususiyet olmadığını, yapay sistemlerde de öğrenmenin mümkün olduğunu ve yapay birimlere söz konusu doğuştan gelen bilgilerin transfer edilmesinin mümkün olduğunu savlamakta, dolayısıyla “güçlü” yapay zekânın teorik olarak mümkün olduğunu savunmaktadır.²⁴

²² **ExMachina**, ““Her,” “I, Robot” hatta daha da gerilere gidilirse “Terminator” serisi gibi kült yapımlar örnek olarak gösterilebilir.

²³ **VANIAN**, Jonathan: “WhytechinsidersaresoexcitedaboutChatGPT, a chatbotthatanswersquestionsandwritesessays,” Cnbc,<https://www.cnbc.com/2022/12/13/chat-gpt-is-a-new-ai-chatbot-that-can-answer-questions-and-write-essays.html>(Erişim Tarihi: 01.02.2023)

²⁴ **DENNETT**, Daniel C.: “Consciousness in humanand robot minds. in Masao Ito, eds, Cognition, Computation, andConsciousness. Oxford UniversityPress, 1997, s.18-19. Aktaran: **ÇAĞIL**, Ayşe:“Daniel Dennett’in Zihin Felsefesinde Güçlü Yapay Zekânın Olasılığı,” Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı, 2022, s.138. <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/handle/11655/26187>(Erişim Tarihi: 01.02.2023)

Teknoloji dünyasının popüler isimlerinden Amerikalı bilgisayar bilimci ve mucit Ray Kurzweil, yapay zekânın 2029 yılında insan zekâsı seviyesine erişeceği gibi büyük bir iddiada bulunmuştur.²⁵

Yapay zekâ rüzgârına kapılmak hususunda bu kadar heyecanlı olmayıp daha ihtiyatlı bir yaklaşımı tercih eden düşünürler ve bilim insanları da azımsanmayacak ölçüde fazladır. Meşhur Çince Odası deneyinin/argümanının sahibi filozof John Searle bilgisayarların insan gibi bir zihne sahip olabileceği düşüncesine karşı çıkmaktadır.²⁶ Çince Odası deneyi, İngilizceden başka hiçbir dil bilmeyen bir kişinin tek başına bir odaya kapatılmış olduğu varsayımıyla başlamaktadır. Bu kişinin eline, üzerinde Çince semboller olan bir dizi kart ile bir kurallar ve yönergeler kitabı verilmiştir. Odadaki kişi, kapı altından içeri atılan ve üzerinde Çince sorular yazan kâğıdı alıp, üzerinde bu soruların Çince yanıtları olan bir başka kâğıdı kapı altından dışarı atar. Sorulara verilen yanıtlar, ana dili Çince olan birinin ayırt edemeyeceği kadar kusursuzdur. Çünkü odadaki kişi, soru-cevap ifade kılavuzuna, yani kendisine verilmiş olan kitaba bakarak bu sorulara karşılık verir. Soruları ve cevapları anlamasa da, bu yönerge kitabı sayesinde uygun çıktılar üretir. Buradaki temel nokta, kişinin, bu yazıların içeriğini hiçbir şekilde anlamamış olmasıdır. Kartlardaki sembollerin tanınması, tamamen biçimleriyle sınırlı olup, kart dizileri arasındaki bağdaştırma da kurallar/yönergeler kitabı yardımıyla sağlanmıştır.²⁷

Searle, bu argüman çerçevesinde, bilgisayarların çeşitli karışık hesapları yapabilmenin ötesine geçemeyeceklerini düşünmektedir. Searle, doğru girdilere ve doğru çıktılara sahip olan, doğru şekilde programlanmış dijital bir bilgisayarın insanların zihne sahip olduğu gibi bir zihne asla sahip olamayacağını iddia etmiş ve yapay zekâyı, “doğru girdilere doğru çıktılar üretme kapasitesi olan bir dijital bilgisayar” olarak betimlemiştir.²⁸

²⁵ **REEDY**, Christianna: “Kurzweil Claims That the Singularity Will Happen by 2045,” Futurism, <https://futurism.com/kurzweil-claims-that-the-singularity-will-happen-by-2045> (Erişim Tarihi: 01.02.2023)

²⁶ **HOFSTADTER**, Douglas R. / **DENNETT**, Daniel C., Aklın Gözü: Benlik ve Ruh Üzerine Hayaller ve Düşünceler, Basic Books 1981, çev. Füsün Doruker, İstanbul 2014, s.345.

²⁷ **DORE**, Fatma: “Güçlü Yapay Zekaya Karşı Çin Odası Argümanı”, Sosyal Bilimler Dergisi, C. 14, S. 1, 2012, s.28.

²⁸ **SEARL**, John R.: “Minds, Brains, and Programs,” Behavioral and Brain Sciences, C.3, S.3, 1980, s. 417.

İngiliz matematikçi ve bilim felsefecisi Sir Roger Penrose da yapay zekânın ne kadar gelişirse gelişsin insan zihnine erişemeyeceğini savunan önemli isimlerdendir: *“Bu bölümde aktarılan argüman, insanın matematiksel anlamasının (binebilir) hesaplamalı mekanizmalara (bu mekanizmalar yukarıdan aşağıya, aşağıdan yukarıya ya da rastlantısal süreçlerin herhangi bir kombinasyonunu içerebilirken) indirgenemeyeceğini gösteren açıkça tanımlanmış bir durum olarak gözüktüyor. İnsan anlamasında hesaplamalı yoldan simüle edilmesi olanaklı olmayan bir şey olduğu yönünde kesin bir sonuca ulaşmak zorunda kalıyoruz.”*²⁹

Bilgisayar teknolojileri üzerine çalışan Amerikalı dilbilimci Emily M. Bender, son günlerde çok ses getiren ve yukarıda da güncel bir örnek olarak verilen ChatGPT yazılımına değindiği yazısında, bilinç sahibi bilgisayar programlarının bilim-kurgu filmlerinin konusu olduğunu ve orada kalması gerektiğini, ChatGPT ve benzeri dil modellerinin bilgi kaynağı olmaya uygun olmadığını, insan sesleri çıkaran bir makineye güven duyma yatkınlığına karşı dikkatli olmamız gerektiğini belirtmektedir.³⁰

Bilişsel ve hesaplamalı nörobilim profesörü Anil Seth, yapay zekânın bilinçliymiş gibi bir görünüm ortaya koyabileceğini, fakat belki de hiçbir zaman gerçek anlamda “bilinçli” olmayacağını düşünmektedir.³¹

Görüldüğü üzere bilim ve felsefe dünyasında her iki yönde de çeşitli görüşler mevcuttur. Teknolojinin baş döndürücü gelişimi bizi yakın gelecekte, şu an tahayyül dahi edemediğimiz yapay zekâ görünümüleriyle karşılaştırma ihtimali taşısada da, en azından şu an için yapay zekânın insana eşdeğer bir duruma sahip olmanın çok uzağında olduğu açıktır. Çalışmamızın kapsamı itibariyle de geniş felsefi ve ontolojik tartışmalara sivrılmaktan ziyade, hukuki olgulara yönelme

<https://home.csulb.edu/~cwallis/382/readings/482/searle.minds.brains.programs.bb.s.1980.pdf> (Erişim Tarihi: 01.02.2023)

²⁹ **PENROSE**, Roger, *Shadows of The Mind*, Oxford Publishing, 1994 çev. Barış Gönülşen, İstanbul 2015, s.280.

³⁰ **BENDER**, Emily M. / **SHAH**, Chirag: “All-knowing machines are a fantasy,” *iainews*, <https://iai.tv/articles/all-knowing-machines-are-a-fantasy-auid-2334> (Erişim tarihi: 01.02. 2023)

³¹ **SETH**, Anil K.: “Conscious Machines May Never Be Possible,” *Wired*, <https://www.wired.co.uk/article/intelligence-consciousness-science> (Erişim tarihi: 01.02. 2023)

zorunluluğumuza istinaden şu anki yapay zekâ teknolojisi ürünlerinin, ya da bir başka ifadeyle etten kemikten insan olmayan herhangi bir ünitenin “gerçek kişi” olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığı hususu bir vaka olarak kabul edilerek devam edilecektir.

Bu durumda yapay zekânın, hukuk sistemindeki cari kategorilere bakılacak olursa tüzel kişi olarak ya da “eşya,” “mal” olarak ele alınması ihtimalleri değerlendirilebilecek veya yeni bir hukuki kişilik türü üretilerek bu çerçevede gerekli hukuki düzenlemeler yapılması yoluyla yapay zekâyâ hukuki statü sağlanması söz konusu olacaktır.

V. YAPAY ZEKÂNIN HUKUKİ STATÜSÜNE İLİŞKİN

TARTIŞMALAR

A. Köle Görüşü

Yapay zekâ için yeni bir statü icat edilmesine gerek olmadığını, yapay zekânın geçmişte var olan fakat şu anda modern hukuk mevzuatlarında yer almayan “köle” statüsüne benzer bir şekilde ele alınması gerektiğini savunan görüşler mevcuttur. Birçok modern hukuk kuralının kaynağı durumunda bulunan Roma hukukundan köle statüsüne kıyas yapılarak yapay zekâ konusunda da yararlanılmasının isabetli olabileceğini savunan bu görüşün en büyük dayanağı ise hem kölelerin hem de yapay zekâ sahibi birimlerin düşünebilen birer “mal” olarak kabul edilebilmeleri, hem robot hem de köle kavramının “zekâ sahibi eşya” olarak değerlendirilebileceği düşüncesidir.³² Dolayısıyla bu görüşte yapay zekâ her ne kadar basit bir eşya gibi görülme de, insan gibi de görülemeyeceği gerçeğinden yola çıkılarak tarihin tozlu raflarından kölelik kurumunun getirilerek kullanışlı bir yol olarak sunulduğu görülmektedir. Sahiden de köleliğin bu duruma oturan bir örnek statü olduğu düşünülebilir. Nitekim Roma dönemindeki köleliğe ilişkin “*Köle, hür insanların hizmetinde mal gibi kullanılan bir insan olarak kabul edilirdi. Ancak mal mı yoksa insan mı olduğu bazen ayırt edilemezdi. Aslında bu kurum kökeninde toplumlardaki makine eksikliğini gidermiş, sonraları bazı kişiler için kazanç kaynağı olmuş, hukuk düzenlemesini engellemeyemediği bir olay haline gelmiştir.*”³³ şeklindeki tespitlerde de

³² TAŞDEMİR, Özgür / ÖZBAY, Ümit Vefa / KİREÇTEPE, Burhanettin Onur: “Robotların Hukuki ve Cezai Sorumluluğu Üzerine Bir Deneme,” Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 69, S.2, 2020, s.804.

³³ TAHİROĞLU / ERDOĞMUŞ, s.139.

görülebileceği üzere, köle tam olarak insan-eşya arası bir konumda, adeta bir makine konumunda görülmüş ve kullanılmıştır.

B. Eşya Görüşü

Yine, yapay zekâda gelinen nokta itibariyle birtakım mevzuat değişikliklerinin gerektiğini kabul etse de, yeni bir statü oluşturulmasının gerekli olmadığını, yapay zekânın eşya hukuku kaideleri çerçevesinde eşya olarak değerlendirilmeye devam etmesinin yeterli olduğunu savunan görüşler de mevcuttur. Bu görüşe göre, yapay zekânın gelişimi ve yaygınlaşması sonucu çeşitli fiilleri neticesinde ortaya çıkabilecek zararları karşılamak için ona hukuki kişilik ya da statü bahşedilmesi şart değildir. Olası zararların, sigorta ve teminat benzeri uygulamalarla çözülebileceği düşünülmektedir.³⁴

C. Tüzel Kişi Görüşü

Yapay zekâyâ bir hukuki kişilik verilmesinin gerektiği yönünde görüşler de son dönemlerde öne çıkmaktadır. Buna göre, yapay zekâ her ne kadar insan gibi gerçek bir kişi olamayacaksa da, alelade bir eşya olarak da görülemeyecektir. Nasıl ki tüzel kişi gibi insan dışı varlıklara da kişilik ve hukuki statü verilebiliyorsa, özellikle belli düzeyde otonomi kazanmış yapay zekâlara, şirketlere benzer bir tüzel kişilik verilebileceği savunulmaktadır.³⁵ Böylelikle yapay zekâ da şirketler gibi hak ve borçlara ehil kılınabilecek, sorumlu tutulabilecektir.

D. Elektronik Kişi Görüşü

Öne çıkan bir diğer ara formül de elektronik kişiliktir. Nitekim Avrupa Parlamentosu'nun 27 Ocak 2017 tarihli raporunda yapay zekâyâ kişilik verilmesi açısından bir dizi öneri ve tavsiyeler yayınlanmış olup burada en dikkat çeken hususlardan biri yapay zekâ teknolojisine sahip robotlara elektronik kişilik verilmesi önerisidir.³⁶ Raporun, uzun vadede robotlar için özel bir hukuki statü yaratılmasını tavsiye ettiği görülmektedir. Rapora göre yapay zekâyâ sahip robotlara elektronik kişilik verilmesi ile birlikte robotlar sebep oldukları zararlardan sorumlu tutulabilecek ve robotların da bir kişiliğe sahip olduğu, otonom kararlar

³⁴ KARA KILIÇARSLAN, Seda: "Yapay Zekânın Hukuki Statüsü ve Hukuki Kişiliği Üzerine Tartışmalar," Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, S.2, 2019, s.378.

³⁵ KARA KILIÇARSLAN, s.379.

³⁶ Avrupa Parlamentosu raporu için bkz., https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0005_EN.html (Erişim Tarihi: 01. 02. 2023)

aldıkları veya üçüncü kişilerle bağımsız bir biçimde iletişime geçtikleri diğer durumlar da direkt olarak göz önünde bulundurulabilecektir³⁷. Rapor ayrıca en zeki yapay zekâ türünün ortaya çıkışının ancak elektronik kişilik önerisinin kabulü halinde mümkün olabileceğini ifade ederek bunu bir ilerleme fırsatı ve yöntemi olarak görmektedir.³⁸

Kanaatimizce yapay zekâ için, özellikle belli derecede otonomi kazanmış, bilişsel kapasitesi yüksek, yani bu konudaki tasnife göre “güçlü yapay zekâ” olmaya yaklaşmış bir yapay zekâ için “eşya” tanımı artık yeterli olmayacaktır. Özellikle otonomi meselesinin, burada yapay zekânın eşya statüsüne sığmayacak oluşunun göstergesi ve ayırt edici unsuru olduğu kanaatindeyiz. Nitekim yapay zekânın yalnızca basit bir cihaz veya aletten ibaret olmadığı açıktır.³⁹ Bu bağlamda yapay zekâ için gerçek kişi gibi olmasa da yeni bir statü belirlemenin zamanının geldiğini, öğretide konuşulardan tüzel kişilik ve elektronik kişilik fikirlerinin görece makul görüşler olduğunu, tüzel kişilik benzeri bir elektronik kişilik önerisinin başlangıç için olumlu ve geliştirilebilir potansiyele sahip bir seçenek olarak öne çıktığını düşünüyoruz.

VI. ŞİRKET YÖNETİMİNDE YAPAY ZEKÂ

A. Yönetimsel Bakımdan Yapay Zekâ

Doktrinde yapay zekânın kişiliği ve statüsü tartışıla dursun, pratikte yapay zekâlarla ilgili her gün yeni bir habere rastlanmakta, yapay zekânın hayatın her alanında olduğu gibi ticaret, işletme ve yönetimsel süreçlerde de otonoma yakın görünümde yer almaya başladığı görülmektedir.

Birkaç yıl önce Suudi Arabistan’da “Sophia” ismi verilen robota ülke vatandaşlığı verildiği bilinmektedir.⁴⁰ Covid-19 salgını sürecinde robota verilen önem ve üretimi artmış, birçok ülkede virüslerle

³⁷ Avrupa Parlamentosu raporu, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0005_EN.html [Erişim Tarihi: 01.07.2023]

³⁸ BAK, Başak: “Medeni Hukuk Açısından Yapay Zekânın Hukuki Statüsü ve Yapay Zekâ Kullanımından Doğan Hukuki Sorumluluk,” Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S.35, 2018, s.220.

³⁹ BAK, s.217.

⁴⁰ “Saudi Arabia, which denies women equal rights, makes a robot a citizen,” <https://www.washingtonpost.com/news/innovations/wp/2017/10/29/saudi-arabia-which-denies-women-equal-rights-makes-a-robot-a-citizen/> (Erişim Tarihi: 01.02.2023)

mücadelede ve dezenfeksiyonda robotların da kullanıldığını görülmüştür.⁴¹ Estonya, Rusya gibi devletlerden sonra bir NATO ülkesi olan Hollanda da Estonya menşeli savunma sanayi şirketi Milrem Robotics tarafından üretilen ve insansız kara aracı diye bilinen robotları sahaya sürmüştür.⁴² Nike, McDonalds, Sony Music gibi birçok dev şirketin işe alım süreçlerinde yapay zekâ programlarından faydalandığı bilinmektedir.⁴³ Yine bu yıl içerisinde, Malezya’da pilot uygulama kapsamında Sabah ve Sarawak eyaletlerindeki mahkemelerde Sarawak Information Systems isimli firma tarafından geliştirilen yapay zekâ yargılama sisteminin denenmeye başlandığı bildirilmiştir.⁴⁴

Bu tür örneklerle ilave olarak, henüz birkaç ay önce Çin merkezli bir mobil oyun şirketi, yapay zekâyı CEO olarak atadığını duyurmuştur. Bu çarpıcı örneğin konusu olan “Tang Yu” isimli sanal robotun, herhangi bir fiziksel bedene sahip olmadan yönetimde yer alacağı, günlük operasyonlarda rasyonel karar vermeyi desteklemek ve daha etkili bir risk yönetim sistemi sağlamak için gerçek zamanlı bir veri merkezi ve analitik araç olarak hizmet vereceği belirtilmiştir.⁴⁵

Bu gelişmelerin heyecan verici olduğu açıktır. Yapay zekânın şirket yönetiminde yer almasının sahiden birçok faydası da olabilir. İnsana kıyasla daha az hata yapan, çok büyük miktarlarda veriyi çok daha hızlı bir biçimde işleyen, daha hızlı ve doğru hesaplamalar yapan, analitik değerlendirmeler yapan yapay zekâ elbette birçok bakımdan efektif sonuçlar verecek, şirketlere büyük katkılar sağlayabilecektir. Belki günler haftalar sürecek raporlama süreçlerini birkaç dakika içinde

⁴¹ “Koronavirüsle mücadelede yardım eden robotlar,” <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/koronavirusle-mucadeleye-yardim-eden-robotlar-1729324> (Erişim Tarihi: 01.02.2023)

⁴² “The Netherlands Has Deployed NATO’s First Killer Robot Ground Vehicles,” <https://www.vice.com/en/article/jgpax3/the-netherlands-has-deployed-natos-first-killer-robot-ground-vehicles> (Erişim Tarihi: 01.02.2023)

⁴³ **KILIÇ KIRILMAZ**, Selma / **ATEŞ**, Çağdaş: “İşe Alımlarda Yapay Zekâ Kullanımı: Kavramsal Bir Değerlendirme,” *Journal of Business and Trade*, c.2, S.1, 2021, s.43.

⁴⁴ “Malezya, bazı eyaletlerde mahkemelerde yapay zekâ yargılama sistemini denemeye başladı,” <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/malezya-bazi-eyaletlerde-mahkemelerde-yapay-zeka-yargilama-sistemini-denemeye-bas-ladi/2561336#> (Erişim Tarihi: 01.02.2023)

⁴⁵ “Dünyada bir ilk: Yapay zekâ CEO olarak atandı,” <https://www.trthaber.com/haber/dunya/dunyada-bir-ilk-yapay-zeka-ceo-olarak-atandi-705884.html> (Erişim Tarihi: 01.02.2023)

halledebilecek, kurum içi bürokrasi ve hantallıkları azaltarak daha hızlı hareket edilmesini sağlayabilecektir. Dolayısıyla denilebilir ki yapay zekâ şirkete ilişkin önemli kararları çok daha kısa sürede ve şaşmaz bir artı eksi analizi sonrası isabetli bir şekilde alabilecektir.

Yapay zekânın yönetimde bulunması, profesyonel ve katı bir yaklaşımla kurum içi verimliliği arttırabilecektir. Keza özellikle kurumsal kültürü oturmamış şirketlerde kurumsal bir anlayışın yerleştirilmesi, işleyişin sistematize edilmesi ve profesyonelliğe geçiş aşamasında önemli rol oynayabilecektir.

Yapay zekâ yöneticinin duygusal iniş çıkış ve buhranlardan uzak, salt veriye dayanarak değerlendirmeler yapacağı göz önünde bulundurulduğunda, performans odaklı ve objektif bir yaklaşım çerçevesinde; ön yargılı tutum, öfkeyle hatalı kararlar verme, çeşitli kişileri kayırma gibi tasvip edilmeyen durumların azalabileceği de söylenebilir.

Yapay zekânın insani hırs ve zaafılardan uzak olmasının, pay sahipleri ile yöneticiler arasındaki menfaat çatışmalarını azaltabileceği de düşünülmektedir. Sahiden de, karar alma sürecinde yapay zekânın kullanılması halinde, yapay zekânın kişisel çıkarları ya da hırslarıyla hareket edip etmediği soruları pek gündeme gelmeyecektir.⁴⁶

Bununla beraber henüz kişiliği, statüsü ve sorumluluğu düzenlenmemiş yapay zekânın yönetimde yer almasının hukuken problem teşkil etmesi bir yana, yapay zekânın en azından şu an için asla insanın sezgilerine, vicdanına, iç görüşüne sahip olmadığı düşünüldüğünde şirket yönetiminin üst makamlarında bulunmasının çeşitli dezavantajlar da doğurabileceğini söyleyebiliriz. Nitekim yapay zekâ her ne kadar kendisine sunulan verileri kusursuza yakın biçimde işlese de, büyük riskler barındıran ticaret hayatında bazen adeta analitik düşünce metotlarını da aşan sezgisel ve cesur kararların belirleyici olduğu bilinmektedir. Keza ticaretin ve şirket yönetiminin veri analizinden ya da bir başka deyişle “hesap kitap” yapmaktan ibaret olmadığı; ikili ilişkiler, jestler, tavizler, diplomatik davranışlar, yerel, bölgesel ve hatta küresel parametreler de dikkate alınarak geliştirilen

⁴⁶ GÖZÜBÜYÜK, Barış: “Yapay Zekâ Algoritmalarının Anonim Ortaklıkların Kurumsal Yönetimine Sağlayabileceği Olası Katkıları,” Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, C.11, S.2, 2021, s.1195.

stratejiler ve taktikler, duygusal zekâ vs. birçok dinamiği içerdği göz önünde bulundurulduğunda, yapay zekânın bazı bakımlardan yetersiz kalabileceğini öngörmek kehânet olmayacaktır. Özellikle ülkemiz gibi gündemin ve dengelerin çok hızlı değişebildiği, yakın geleceği tahmin etmenin zor olduğu dinamik bölgelerde yapay zekânın hesaplarının yanıltıcı kararlara sebep olması beklenebilir bir durumdur. Dolayısıyla yukarıda olası avantaj olarak sayılan yapay zekânın duygulardan yalıtılmış, veri odaklı ve analitik bakış açısı, insana, hayata, yerel dinamiklere, şirket yönetimine dair çeşitli faktörleri gözden kaçırmaya sebep olarak aynı zamanda dezavantaj da teşkil edebilecektir.

Bilindiği üzere, her ne kadar otonomi kazanma ve derin öğrenme yoluyla programlayıcısıyla bağıni koparma ihtimali olan yapay zekâ modelleri olsa da, en azından günümüzde çoğu yapay zekâ modeli kendisini oluşturan, kodlayan yazılımcısının, üreticisinin programlamasıyla belli ölçüde bağlıdır. Bu da yapay zekânın ve dolayısıyla şirket yönetiminin sabote edilmeye açık olduğu anlamına gelmektedir. Daha rasyonel ve profesyonel kararlar alması amacıyla yönetimde yer verilen yapay zekânın programcısının şirkette çoğunluk paya sahip hissedarlarla işbirliği yaparak azınlık paya sahip hissedarların aleyhine faaliyet yürütmesi mümkün olabilecektir. Keza yine programcının rakip şirketlerle işbirliği yaparak yapay zekânın programında şirketi zarara sokacak kararlar almak doğrultusunda oynamalar yapması mümkün olabilecektir.⁴⁷

B. Hukuki Sorumluluk Bakımından Yapay Zekâ

Yukarıda bahsedildiği üzere henüz kişiliği, statüsü ve sorumluluğu netleştirilmemiş olan yapay zekânın, önemli derecede sorumluluk gerektiren şirket yöneticiliği sıfatıyla yönetimde yer almasının çeşitli hukuki belirsizliklere ve problemlere yol açması da kaçınılmaz görünmektedir.

Özellikle sorumluluk meselesi zorlayıcı bir durum olarak göze çarpmaktadır. Yapay zekâ “gerçek kişi” olarak sayılamayacağına ve henüz kendisine hukuk düzenince bir kişilik de atanmamış olduğuna göre, yapay zekânın fiillerinden nasıl ve ne şekilde sorumlu tutulacağı

⁴⁷ KARATEPE KAYA, Meltem: “Yapay Zekânın Şirket Yönetimine Olası Katkılarının Türk Şirketler Hukuku Kapsamında Değerlendirilmesi ve Yapay Zekânın Hukuki Statüsünün Belirlenmesinde Şirketler Hukukundan Çıkarılabilecek Dersler,” Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.25, S.3, 2021, s.89.

muammasıdır. Avrupa Birliği Komisyonu'nun bu yılın Eylül ayında hazırladığı direktifte, üreticinin kusursuz sorumluluğuna ilişkin hususlar yer almıştır.⁴⁸ Yapay zekânın tasarım hatasından kaynaklanan hatalar ve bu çerçevede oluşan fiillerden yapay zekânın üreticisini sorumlu tutmak ülkemiz hukukunda da Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun çerçevesinde mümkün iken, herhangi bir tasarım hatasından kaynaklanmayan dolayısıyla üreticiyle veya programcıyla ilişkilendirilemeyecek durumlarda üreticiyi ya da programcıyı sorumlu tutmak hakkaniyete uygun olmayacaktır. Belli düzeyde otonomi kazanmış bir yapay zekânın çevresiyle de girdiği etkileşimler sonucu gerçekleşecek fiillerden dolayı sorumlu tutulmasını öngören herhangi bir yasa maddesi tabiatıyla yoktur. Kusursuz sorumluluk, adam çalıştıranın sorumluluğu gibi kurumlar akıllara gelse de, bu kurumların otonomi kazanmış yapay zekâyâ uygulamak bakımından yeterli ve adil olmayacağı da malumdur. Yukarıda da değinildiği üzere, TTK 369. maddesinde sorumluluğun tespitinde dikkate alınacak kriter olarak "tedbirli yönetici" kavramı zikredilmiş, dolayısıyla yöneticiye "objektif özen yükümlülüğü" sorumluluğu atanmıştır.⁴⁹ Yapay zekânın yönetimde yer alması halinde, ortada hukuken bir kişi olmadığı için, objektif özen yükümlülüğü kriterinin direkt olarak yapay zekâ yöneticiye uygulanması da pek mümkün olmayacaktır.

Bu bağlamda, özellikle belirli bir otonomi kazanmış yapay zekâlar hakkında hukuki düzenlemeler yapılması gerektiği açıktır. Malum olduğu üzere, hukuken haklara ve borçlara sahip olmak, sorumlu tutulabilmek için soyut da olsa bir kişilik ve statü sahibi olmak şarttır. Bu konuda, yukarıda da bahsi geçen Avrupa Parlamentosu raporu kılavuzluk edebilir. Otonom yapay zekâyâ, belli noktalarda tüzel kişilik unsurları da taşıyan elektronik bir kişilik atanması, yapay zekânın çeşitli haklara ve borçlara sahip olmasını, dolayısıyla da sorumlu tutulabilmesini sağlayacaktır. Hak ve borçları ehil, sorumluluğa tabi bir birimin de şirket yönetiminde yer alması teorik olarak mümkün hale gelecek, böylelikle yapay zekânın analitik gücünden ve yeteneklerinden şirketler istifade edebilecektir. Türk hukukunda hali hazırda gerçek

⁴⁸ 2022/0303 sayılı Avrupa Birliği Komisyonu Direktifi için bkz., https://commission.europa.eu/system/files/202209/1_1_197605_prop_dir_ai_en.pdf (Erişim Tarihi: 01.02.2023)

⁴⁹ KIRCA, İsmail / ŞEHİRALİ ÇELİK, Feyzan Hayal / MANAVGAT, Çağlar, Anonim Şirketler Hukuku, 1. Baskı, Ankara 2013, s. 656

kişilerin dışında, tüzel kişilerin de yönetim kurulunda yer alabileceğini ve şirkete, pay sahiplerine, alacaklılara karşı sorumluluğunu öngören hukuk kuralları mevcuttur. (TTK md. 553) Bu da, ülkemizdeki uyumun birçok ülke hukukuna oranla daha hızlı gerçekleşebileceğini, daha az yasal düzenlemeyle yapay zekânın şirketler hukukuna entegre edilebileceğini göstermektedir. Keza Türk Ticaret Kanunu'nun 361. maddesi ile anonim şirket yönetim kurulu üyelerine mesleki sorumluluk sigortası yapılması olanağı getirilmiş olup, bu da yine sorumluluk problemlerine bulunabilecek çarelerden biri olarak göze çarpmaktadır.⁵⁰

Dolayısıyla, mevcut hukuk sisteminde yapay zekânın yönetimde yer almasının hukuken problem teşkil edeceğini, gerekli hukuki düzenlemeler yapılmadan yapay zekânın yönetici olarak atanmasının, şirket içi işleyiş ve başarıya etkisi bakımından getirebileceği dezavantajlar yanında, özellikle hukuki sorumluluk bakımından sakıncalarının da bulunduğunu söylemek gerekir.

Kanaatimizce şu aşamada yapay zekâdan yönetime/yöneticilere yardımcı ya da danışman pozisyonunda destek alma fikri daha makul bir yol olarak görünmekte olup, öğretilerde bu görüşü savunanlar da mevcuttur.⁵¹ Böylelikle hem son karar mercii vicdan ve duygu sahibi insanda kalmaya devam edecek, hem de yapay zekânın muazzam bilgi işleme ve analiz gücünden yararlanılacak, adeta kalp ve aklın yeteneklerini birleştirerek ideal bir harmoni içinde şirketi yönetimi söz konusu olacaktır. Aynı zamanda, yeni hukuki düzenlemeler yapılmadıkça çözülmesi çok zor görünen kişilik ve sorumluluk problemleriyle boğuşmak da bir süre daha ötelenmiş olacaktır. Bunun yanında, artık hayatımızın bir parçası haline gelen ve giderek otonomi kazanan yapay zekâyâ, Avrupa Parlamentosu raporu da kılavuz alınarak soyut bir kişilik atfedilmesinin uzun süre ötelenmeden gerçekleştirilmesi gereken bir hukuki düzenleme olduğunu da tekrar belirtmek isteriz.

SONUÇ

Teknolojinin geldiği nokta yapay zekâyı hayatımızın vazgeçilmez bir parçası haline getirmiştir. Güvenlik, üretim, bankacılık, finans, tarım gibi pek çok alanda yapay zekâ teknolojileri kullanılmaktadır. Yapay zekâ üzerinde çalışmalar devam etmekte ve her geçen gün daha fazla

⁵⁰ KARATEPE KAYA, s.83.

⁵¹ KARATEPE KAYA, s.92.

otonomi kazandığı görülmektedir. Bu durum da yapay zekânın kişiliği ve hukuki statüsü tartışmalarını alevlendirmektedir.

Özellikle son zamanlarda kimi şirketlerin yönetiminde yapay zekâya yer verilmesi, şirket içi yönetsel avantaj ve dezavantajları bir yana, sorumluluk hukuku bakımından çeşitli düzenlemelerin yapılmasını da elzem kılmaktadır. Yapay zekânın statüsü tartışmalarında köle, eşya, tüzel kişilik, elektronik kişilik gibi görüşler gündemdedir. Özellikle Avrupa Parlamentosu'nun önerdiği elektronik kişilik, dikkate almaya değer, geliştirilmeye açık bir görüş olarak öne çıkmaktadır. Tüzel kişinin de çeşitli unsurlarını taşıyan, hak ve borçları ehil, sorumluluk yüklenebilen bir elektronik kişilik, otonom yapay zekânın inisiyatif gerektiren işlerde kullanılmasının, dolayısıyla şirket yönetim kademelerinde bulunmasının önünü açacaktır.

Ülkemiz hukuku, şirket yönetiminde gerçek kişi dışında tüzel kişinin de bulunabilmesine olanak tanınması, tüzel kişinin pay sahiplerine karşı sorumluluklarının düzenlenmiş olması gibi kuralları hali hazırda içermesi bakımından yapılacak düzenlemeler için elverişli bir zemine sahiptir. Bu bağlamda otonom yapay zekâya tüzel kişilik benzeri bir elektronik kişilik atanmasının isabetli olacağı kanaatindeyiz. Gerekli hukuksal düzenlemeler yapıldıkça ise, yapay zekânın yöneticilere yardımcı pozisyonda bir asistan ya da danışman statüsünde değerlendirilerek şirketlere önemli katkılarda bulunabileceğini düşünüyoruz. Böylelikle hem son karar alıcı merciler gerçek kişi insanda kalacak, hem de yapay zekânın büyüleyici hesap ve işlem gücünden faydalanılacaktır.

KAYNAKÇA

- AKIN**, H. Levent: "Yapay Zekâ ve Robotlar," *Bilim ve Teknik Dergisi*, C.4, S.41, 2008, s. 36-38.
- BAK**, Başak: "Medeni Hukuk Açısından Yapay Zekânın Hukuki Statüsü ve Yapay Zekâ Kullanımından Doğan Hukuki Sorumluluk," *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, S. 35, 2018, s. 211-232.
- BENDER**, Emily M. / **SHAH**, Chirag: "All-knowing machines are a fantasy," Erişim Tarihi: 01.02.2023. <https://iai.tv/articles/all-knowing-machines-are-a-fantasy-auid-2334>
- ÇELİK**, Aytekin: *Ticaret Hukuku*, 8. Baskı, Ankara 2018.
- DENNETT**, Daniel C.: "Consciousness in human and robot minds. in Masao Ito, eds, *Cognition, Computation, and Consciousness*," Oxford University Press, 1997, s. 17-29.
- DORE**, Fatma: "Güçlü Yapay Zekaya Karşı Çin Odası Argümanı", *Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 14, S. 1, 2012.
- ERGÜN**, Ömer: "Kişi Kavramı ve Çeşitleri," *Dicle Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dicle Adalet Dergisi*, C.1, S.1, 2017.
- ERİŞ**, Gönen: *Ticari İşletme ve Şirketler*, 3. Baskı, İstanbul 2017.
- GÖZÜBÜYÜK**, Barış: "Yapay Zekâ Algoritmalarının Anonim Ortaklıkların Kurumsal Yönetimine Sağlayabileceği Olası Katkıları," *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.11, S.2, 2021, s. 1184-1212.
- HOFSTADTER**, Douglas R. / **DENNETT**, Daniel C.: *Aklın Gözü: Benlik ve Ruh Üzerine Hayaller ve Düşünceler*. Çeviren Fusun Doruker. İstanbul 2014.
- KARA KILIÇARSLAN**, Seda: "Yapay Zekânın Hukuki Statüsü ve Hukuki Kişiliği Üzerine Tartışmalar," *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, S.2, 2019, s. 363-389.
- KARAHAN**, Sami / **DOĞRUSÖZ KOŞUT**, Hanife: *Şirketler Hukuku*, 2. Baskı, Konya 2013.
- KARATEPE KAYA**, Meltem: "Yapay Zekânın Şirket Yönetimine Olası Katkılarının Türk Şirketler Hukuku Kapsamında Değerlendirilmesi ve Yapay Zekânın Hukuki Statüsünün

Belirlenmesinde Şirketler Hukukundan Çıkarılabilecek Dersler,” Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.25, S.3, 2021, s. 69-106.

KAYIHAN, Şaban: Ticaret Hukuku, 7. Baskı, İstanbul 2019.

KILIÇ KIRILMAZ, Selma / **ATEŞ**, Çağdaş: “İşe Alımlarda Yapay Zekâ Kullanımı: Kavramsal Bir Değerlendirme,” Journal of Business and Trade, C.2, S.1, 2021, s. 37-48.

KIRCA, İsmail / **ŞEHİRALİ ÇELİK**, Feyzan Hayal / **MANAVGAT**, Çağlar: Anonim Şirketler Hukuku, 1. Baskı, Ankara 2013.

LEGG, Shane / **HUTTER**, Marcus: “A collections of definitons of intelligence,” Frontiers in Artificial Intelligence and Applications, Vol.157 2007, s. 17-24.

PENROSE, Roger: Zihnin Gölgeleeri: Bilincin Bilimine Bir Yolculuk. Çeviren Barış Gönülşen, İstanbul 2015.

PIRİM, Harun: “Yapay Zekâ,” Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, C.1, S.1, 2006 s. ,81-93.

REEDY, Christianna: “Kurzweil Claims That the Singularity Will Happen by 2045,” Erişim Tarihi: 01.02.2023. <https://futurism.com/kurzweil-claims-that-the-singularity-will-happen-by-2045>

SAYGIN, Ayşe Pınar / **AKMAN**, Varol / **ÇİÇEKLİ**, İlyas: “Turing Test: 50 Years Later,” Minds and Machines: Journal for Artificial Intelligence, Philosophy and Cognitive Science, C.10, S.4, 2000, s. 463-518. Erişim Tarihi: 01.02.2023. https://www.researchgate.net/publication/2435828_Turing_test_50_years_later

SEARLE, John R: “Minds, Brains, and Programs,” Behavioral and Brain Sciences, C.3, S.3, 1980, s. 417-457.

SEROZAN, Rona: Medeni Hukuk Genel Bölüm Kişiler Hukuku, İstanbul 2011.

SETH, Anil K.: “Conscious Machines May Never Be Possible,” Erişim Tarihi: 01.02.2023. <https://www.wired.co.uk/article/intelligence-consciousness-science>

SUCU, İpek / ATAMAN, Elif: "Dijital Evrenin Yeni Dünyası Olarak Yapay Zekâ ve Her Filmi Üzerine Bir Çalışma," Yeni Medya Elektronik Dergisi, C.4, S.1, 2020, s. 40-52.

TAHİROĞLU, Bülent / ERDOĞMUŞ, Belgin: Roma Hukuku Dersleri, İstanbul 2011.

TAŞDEMİR, Özgür / ÖZBAY, Ümit Vefa / KİREÇTEPE, Burhanettin Onur: "Robotların Hukuki ve Cezai Sorumluluğu Üzerine Bir Deneme," Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 69, S.2, 2020, s. 793-833.

VANİAN, Jonathan: "Why tech insiders are so excited about ChatGPT, a chatbot that answers questions and writes essays," Erişim Tarihi: 01.02.2023. <https://www.cnbc.com/2022/12/13/chatgpt-is-a-new-ai-chatbot-that-can-answer-questions-and-write-essays.html>

YILMAZ, Atınç: Yapay Zekâ, Kodlab, 2020.

"Koronavirüsle mücadeleye yardım eden robotlar," Erişim Tarihi: 01.02.2023. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/koronavirusle-mucadeleye-yardim-eden-robotlar-1729324>

"Malezya, bazı eyaletlerde mahkemelerde yapay zeka yargılama sistemini denemeye başladı," Anadolu Ajansı, Erişim Tarihi: 01.02.2023. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/malezya-bazi-eyaletlerde-mahkemelerde-yapay-zeka-yargilama-sistemini-denemeye-basladi/2561336#>

"Saudi Arabia, which denies women equal rights, makes a robot a citizen," Erişim Tarihi: 01.02.2023. <https://www.washingtonpost.com/news/innovations/wp/2017/10/29/saudi-arabia-which-denies-women-equal-rights-makes-a-robot-a-citizen/>

"The Netherlands Has Deployed NATO's First Killer Robot Ground Vehicles," Erişim Tarihi: 01.02.2023. <https://www.vice.com/en/article/jgpax3/the-netherlands-has-deployed-natos-first-killer-robot-ground-vehicles>